

Grisen som ville bli spist ...

... og andre filosofiske smuler.

Tekst: Caroline Ugelstad
Illustrasjon: Bjarne H. Kvåle

Fra Zenons paradoks til Platons hule. Filosofer og vitenskapsmenn har jobbet med tankeeksperimenter opp gjennom hele historien (Newton, Maxwell, Einstein, Galileo, Descartes, Leibniz), for å skjerpe ideene sine, presse dem til ytterkantene og stimulere sin egen tenkning. Men vi hverdagslige «tenkere» står også titt og ofte overfor dilemmaer som går til kjernen av et moralsk og filosofisk problem. Er det riktig å straffe folk for noe de ikke har gjort ennå? Er det ok å føle seg ukomfortabel når «en hviting» serverer indisk mat? Hvis vi kunne avle en gris som ville bli spist, kunne vegetarianere da ta for seg med god samvittighet?

Nylig ga redaktør for Philosophers Magazine, Julian Baggini ut boken *The Pig That Wants to be Eaten. And Ninety-Nine Other Thought Experiments*. Morgenbladet har plukket noen dilemma fra boken og bedt noen klare hoder om å opplyse oss:

DILEMMA 1

Grisen som vil spises

Etter førti år som vegetarianer var Max i ferd med å sette seg ned til en fest av fleskepølser, crispy bacon og stekte kyllingbryst. Max hadde alltid savnet smaken av kjøtt, men prinsippene hans var sterkere enn hans kulinariske lyst. Nå kunne han spise kjøtt med ren samvittighet.

Pølsene og baconet stammet fra en gris kalt Priscilla han hadde møtt uken før. Grisen var blitt genmanipulert til å kunne snakke, og enda viktigere, til å ville bli spist. Å ende opp på et menneskes bord var Priscillas livslange ambisjon, og hun våknet med en ivrig følelse av forventning den dagen hun skulle slaktes. Alt dette hadde hun fortalt Max rett før hun løp av gårde til det komfortable og humane slakteriet.

Etter å ha hørt historien hennes, tenkte Max det ville være respektløst ikke å spise henne.

Kyllingen kom fra en genmanipulert fugl som hadde blitt «avhjernifisert». Den levde livet til en grønnsak med andre ord, uten noen form for selvbevissthet, følelse av omgivelsene, smerte eller glede. Å drepe den var ikke mer barbarisk enn å rykke en gulrot opp med roten.

Likevel følte Max en stikkende følelse av kvalme da tallerkenen ble plassert foran ham. Var det kun en refleks forårsaket av år som vegetarianer? Max samlet seg og plukket opp kniven og gaffelen ...

Peder Anker:
filosof og forsker ved Senter for utvikling og miljø, UiO:

– Det står ille til med moraldebatt når den baseres på kontrafaktiske eksempler istedenfor situasjoner fra den virkelige verden. Når det er sagt – litt etikkgymnastikk kan ikke skade. Her mitt råd til Max: Kos deg med kyllingen, men gravlegg grisekjøttet med humane ritualer og stopp slaktingen av griser med tilsvarende evner. Det er ikke artslikhet som ligger til grunn for vårt moralske fellesskap, men iboende tenke- og taleevner til å vurdere en livssituasjon. Disse har grisen – men ikke kyllingen, og grisen bør derfor behandles human. Hva man måtte mene om genmanipulasjon er irrelevant så lenge grisen og kyllingen er en del av vår verden. Med hensyn til grisens ønske om å dø, så kan Julian Baggini ha blitt inspirert av fortellingen om Sancho Panza, tjeneren til Don Quijote, som i rollen som stattholder ble stilt overfor følgende problem: Ved grensen til hans rike gikk det en bro, og for å passere over broen måtte man høytidelig avlegge en ed over hensikten med besøket. De som ikke

snakket sant, ble hengt i en dertil egnet galge. «Nå hendte det engang,» forteller Cervantes, «at en mann, da man avkrevede ham eden, svor og erklærte i sin høytidelige ed at han gikk over broen for å dø i den galgen som sto der, og ikke i noen annen hensikt.» Brovokterne lurte på hva de skulle gjøre: «Lar vi denne mannen passere fritt, så har han svoret på en løgn og må altså dø, men henger vi ham, så har han svoret på at han gikk over broen for å dø i denne galgen, og altså svoret riktig, og følgelig bør han passere fritt.»

Sancho Panza resonnerer at i tilfellet der prinsipper står mot hverandre, så «er det bedre å gjøre noe godt enn ondt» og lot mannen som ønsket galgen få passere over broen uten å bli hengt. Tilsvarende; en gris som har evnen til å argumentere for sin lengsel etter å bli slaktet, bør få leve.

Jon Wetlesen,
filosof, professor emeritus, UiO:

– Ville han ha gjort det samme om det var et menneske istedenfor en gris?

DILEMMA 2

Pappadumparadokset

Av alle livsforandrende hendelser, teller trolig ikke serveringen av indiske pappadum (brød) ved bordet som den mest dramatiske. Men hendelsen skaket Saskia såpass mye at det dypt forandret måten hun tenkte på. Problemet var at kelneren som serverte pappadumene ikke var av indisk opprinnelse, men hvit anglosakser. Det plaget Saskia. For henne var en av gledene med å stikke ut for å spise curry følelsen av at du smakte en fremmed kultur. Desto mer hun tenkte over det, desto mindre mening ga det. Saskia så på seg

uterte med
ste stund. Ein
k. Verksted og
ersitetet i Ber-

rdere statens
960-tallet. Er

Gjennom å
statens rolle i
perioden.
de faglitteratu-

ekstitallet med
dig. Opp-
EFTA-med-
et. Den blir,
et går når
v de industri-
kke kan for-
det ingen toll-
i heller ikke
ftene helt
nder vekst-

staten mang-
sa». Hvordan

saken er at
være selv,
ig skal man
ve denne
i på sekstital-
subsidiene
å konstruere
den sårbare

rgens
storgrad?
ftenposten,

i journalist-

g relevant.
ere å tenke

BRC